

20
ÅRS PARTNERSKAB I
UG
AN
DA

Denne publikation er udgivet af Danske Handicaporganisationer i 2018 med støtte fra Udenrigsministeriet. Den er baseret på dialog med DH's medlemsorganisationer, der arbejder eller har arbejdet i Uganda, en reportagejse i Uganda i november 2017 samt rapporter/kilder fra danske, ugandiske og internationale aktører.

Forsidefoto Jennifer Oloya, Gulu Disabled Persons District Union
Bagsidefoto Mand på tricykel i Busia
Tekst Linda Nordahl Jakobsen
Baggrundsredaktion Heidi Legéne, Teis Piel Christensen, Mette Müller Kristensen, DH's Afdeling for Internationalt Samarbejde
Fotos Mike Kollöffel
Design og layout Kit Halding
Tryk PRinfo

ISBN 978-87-992645-4-4

Danske Handicaporganisationer
Blekinge Boulevard 2
2630 Taastrup
dh@handicap.dk
Tlf. 36 75 17 77
www.handicap.dk

INDHOLD

ET UNIKT SAMARBEJDE	2
EN BEVÆGELSE MED SOLIDE RØDDER	4
UGANDA – KORT FORTALT	8
EN DYGTIG SKRÆDDER I GULU	10
SKOMAGEREN I PADER	12
HANDICAPBEVÆGELSENS DNA	14
EN STÆRK STEMME FOR PSYKISK SYGE	16
VETERAN OG LOKALPOLITIKER	18
KVINDERNES LÅN-OG-SPAR	20
FRONTLØBEREN	22
KAMPEN FOR RETTIGHEDER	24
PARASPORT PÅ TVÆRS AF HANDICAP	26
ORGANISATIONERNE BAG	30

FORORD

Et unikt samarbejde

I dette magasin kan du dykke ned i Uganda og møde nogle af de modige mennesker, der med vores støtte er blevet trænet og rustet til at bære kampen for rettigheder for personer med handicap videre: Jennifer Oloya, sygeplejerske, blind og frivillig rådgiver, Jolly Poul, der mobiliserer blandt psykisk syge, og James Etyang, som dirigerer parasport-grupper med dommerfløjte og sving i krykken. Du kan møde Betty Kinene, lokalpolitiker, som holder fast i kraven på skoleforstanderen, fordi hans skole ikke overholder bygningsstandardloven. Netop bygningsstandardloven, der skal sikre tilgængelighed i offentlige bygninger med bl.a. ramper for kørestolsbrugere, er en af de milepæle, som ugandisk handicapbevægelse har sat, og som er banket i jorden med direkte støtte fra dansk handicapbevægelse. Seneste milepæl er den alternative rapport, som ugandisk handicapbevægelse fremlagde for FN's Handicapkomité i Geneve, da Uganda var til "eksamination" i 2016. Flere af DH's medlemsorganisationer har støttet handicapbevægelsen i Uganda i det forberedende arbejde, og DH var til stede i Geneve som sparringspartner. Vores støtte og samarbejde igennem 20 år med den ugandiske handicapbevægelse, som dette magasin

tegner et øjebliksbillede af, er forankret i vores erfaringer som en demokratisk opbygget paraplyorganisation i Danmark. DH har sammen med 10 medlemsorganisationer stået for det unikke samarbejde igennem 20 år; fra organisation til organisation - fra bevægelse til bevægelse. Erfaringerne fra Uganda bruger vi i andre lande, hvor der er brug for dansk handicapbevægelses solidaritet og særlige måde at arbejde på i forhold til at støtte med opbygning af stærke lokale fortalere og organisationer, hvor personer med handicap og deres pårørende selv lærer at tale rettigheder og inklusion og holde myndigheder og regering ansvarlige for, at personer med handicap får et værdigt liv.

God læselyst

Thorkild Olesen
FORMAND | DANSKE HANDICAPORGANISATIONER

EN BEVÆGELSE MED SOLIDE RØDDER

Et mangeårigt og unikt samarbejde har skabt gode resultater og givet læring til alle parter.

Efter 20 års udviklings samarbejde med ugandisk handicapbevægelse, faser Danske Handicaporganisationer (DH) sit programarbejde i Uganda ud.

Fleere af medlemsorganisationerne i DH fortsætter arbejdet i Uganda. Men for DH's vedkommende er det nu tid til at opsamle erfaringerne fra samarbejdet, som har givet læring både i Uganda og i Danmark.

Samarbejdet har været helt unikt i handicapbevægelsens historie, fordi Uganda er det første udviklingsland, hvor stort set alle udviklingsaktive medlemsorganisationer i dansk handicapbevægelse har været engageret og støttet opbygning og kapacitetsudvikling af søsterorganisationer. Udviklings samarbejdet har desuden skabt god synergi og læring, fordi det er foregået fra person til person, fra handicap-specifik organisation til handicap-specifik søsterorganisation - og fra paraplyorganisation til paraplyorganisation. Både DH og flere medlemsorganisationer har fået inspiration til nye programmer i andre lande ud fra de erfaringer, som er høstet i det mangeårige Uganda-samarbejde.

Samlet set har den danske handicapbevægelse støttet den ugandiske handicapbevægelse de

seneste 20 år med ca. 100 millioner kroner, bevilget af Udenrigsministeriet. Støtten er gået til opbygning af en medlemsbaseret og demokratisk bevægelse, med organisationer, der favner mange forskellige handicap. Lokalt, nationalt og internationalt er de stærke rettigheds fortalere, der samtidig evner at fortsætte arbejdet med at mobilisere personer med handicap overalt i landet.

En dynamisk bevægelse

Ugandas handicapbevægelse anno 2018 er i sin dynamik og historiske selvforståelse helt sin egen. Den er vokset ud af kup, oprør og borgerkrig og fra at være nogle små, spredte by-baserede grupperinger til en bred civilsamfundsorganisation med solide rødder ude i alle landets distrikter. Den er en slagkraftig stemme for rettigheder og inklusion af personer med handicap på alle niveauer. Den har med dansk støtte skabt konkrete resultater inden for bl.a. lovgivning og levevilkår for personer med handicap. Til trods for de hindringer og udfordringer, som

udviklingsarbejdet i Uganda også har mødt, så er Uganda i en afrikansk sammenhæng det første land, der aktivt og via et væld af love promoverer positiv særbehandling, rettigheder og inklusion for personer med handicap. Uganda er også et af de lande i verden, der har flest folkevalgte personer med handicap med de omkring 49.000 folkevalgte fra handicapbevægelsen. De sidder der, fordi det er lykkedes handicapbevægelsen at organisere sig ned på mindste distriktsniveau og mobilisere personer med handicap, der i dagens Uganda har ret til at være repræsenteret med mindst to - en mand og en kvinde - i alle distriktråd, regionalråd, byråd og ned til mindste landsbyråd. "Det er en kæmpe støtte og unik indsats, som Danmark har stået for i forhold til at støtte den ugandiske handicapbevægelse, der uden tvivl i dag er blandt Afrikas stærkest funderede og mest levende bevægelser." Sådan lyder beskrivelsen fra medlem i det ugandiske parlament Alex Ndezi. Han er selv "et barn af bevægelsen". Dels er han mangeårigt aktivt medlem af Ugandas Nationale Døveforening UNAD, og dels sidder han - for fjerde valgperiode i træk - som parlamentsmedlem i Kampala og bestrider en af de i alt fem parlamentspladser, som handicapbevægelsen ifølge ugandisk lov har ret til.

Fra bevægelse til bevægelse

Danske Handicaporganisationer (DH) har siden 1996 støttet opbygning og udvikling af handicapbevægelsen i Uganda. En række af DH's medlemsorganisationer støtter fortsat søsterorganisationer i Uganda via DH's Handicappulje, der er finansieret via Udenrigsministeriet.

DH's støtte, der er givet via Udenrigsministeriets rammebevilling, er primært gået til de to paraplyorganisationer NUDIPU (National Union of Disabled People of Uganda) og kvinde-paraplyorganisationen NUWODU (National Union of Women with Disabilities of Uganda). NUDIPU blev stiftet i 1987. NUWODU, der startede som et lille "kvinde-kontor" i NUDIPU, blev stiftet i 1999 som selvstændig kvinde-paraplyorganisation. NUDIPU har i dag 14 medlemsorganisationer, der er handicap-specifikke og opbygget med samme demokratiske strukturer og medlemsbaserede som i Danmark.

De 11 danske handicaporganisationer, som sammen med DH har været med til at opbygge den ugandiske handicapbevægelse, favner mange typer af handicap:

- Epilepsiforeningen**
- Dansk Blindesamfund**
- Danske Døves Landsforbund**
- Foreningen Danske Døv-Blinde**
- Dansk Handicap Forbund**
- Hjerneskadeforeningen**
- Landsforeningen LEV**
- Landsforeningen SIND**
- Parasport Danmark**
- Spastikerforeningen**
- Sammenslutningen af Unge med Handicap**

FN's Handicapkonvention (CRPD - Convention on the Rights of Persons with Disabilities) er en vigtig løftestang for handicapbevægelsens rettighedsarbejde både i Danmark og i Uganda.

Læs om FN's Handicapkonvention og flere konkrete resultater på side 24

"Jeg er et produkt af det samarbejde, det er mine snart 20 års virke i parlamentet også. Jeg er Danmark-Uganda-samarbejdet," siger Alex Ndezi.

Vi var ikke-eksisterende væsener

"Inden vi i 1990'erne for alvor begyndte at organisere os, kunne vi f.eks. som døve slet ikke kommunikere eller være i et offentligt rum. Vi var ikke-eksisterende væsener, vi var usynlige, og vi manglede totalt selvtillid," fortæller Alex Ndezi, der i dag som del af sit politiske arbejde i parlamentet har en tegnsprogstolk til rådighed. Alex Ndezi taler varmt om den tidligere danske Danida-rådgiver Kurt Kristensen og hans kone Kirsten, der i 1990'erne var hovedinitiativtagere til det dansk-ugandiske samarbejde, der siden har udviklet sig til et mere strategisk og tæt samarbejde mellem myndigheder, frivillige og forskellige handicaporganisationer i Danmark og i Uganda.

ALEX NDEZI

Jeg siger så mange gange tak for den danske støtte, som har været meget solidarisk med os og hjulpet os til at komme ud af glemslen og mørket

dokumentation om forholdene for psykisk syge, om offentlige myndigheders dårlige praksis og uheldige sprogbrug i omtale af personer med handicap og desuden om en række overgreb, der er direkte overtrædelser af Handicapkonventionens bestemmelser. DH havde støttet NUDIPU i hele processen og fungerede som sparringspartner i Geneve under høringer. Alt i alt var NUDIPU "godt klædt på", da paraplyorganisationen sammen med hele den ugandiske handicapbevægelse fremlagde deres alternative rapport for FN-kommissionen. Ugandas regering fik efterfølgende en række anvisninger på både love og praksisændringer, som skal gennemføres for at bringe dem i overensstemmelse med handicapkonventionen og egen lovgivning.

Derudover har handicapbevægelsen fået kæmpet en række andre love og initiativer igennem, mange af dem med dansk støtte. For eksempel bygningsstandardloven, der skal sikre tilgængelighed i offentlige bygninger som skoler og sundhedsklinikker med ramper for kørestolsbrugere og Essential Drug List, som skal sikre adgang til livsnødvendig medicin for eksempel for personer med epilepsi.

Alex Ndezi har stor tillid til, at ugandisk handicapbevægelse kommer til at klare sig videre frem også uden den danske støtte, som bl.a. er gået til kapacitetsopbygning, organisationsudvikling og træning i lobbyisme og fortalervarbejde. Men han tilføjer, at det er vigtigt, at organisationerne tænker i nye baner og finder nye donorer og samarbejdspartnere.

"Vi er kommet langt bl.a. på grund af støtten fra Danmark. Men det er helt klart, at vi skal arbejde endnu mere med kapacitetsudvikling, så vi ikke står stille, og

så vi får de yngre generationer med og træner dem som fortalere. Jeg siger så mange gange tak for den danske støtte, som har været meget solidarisk med os og hjulpet os til at komme ud af glemslen og mørket - ud i det offentlige rum. Vi er blevet synlige nu," siger Alex Ndezi.

Hvor er de handicappede, vi kan ikke se dem....

Netop "synlighed" er en af de ting, som Edson Ngirabakunzi, der er direktør for NUDIPU, peger på, når han fortæller om, hvorfor det har været så vigtigt at få støtte til kapacitetsopbygning, træning og erfaringsudveksling med ligesindede i dansk handicapbevægelse.

For det tager tid - ikke mindst når det drejer sig om at skabe forandringer i menneskesynet på personer med handicap. Edson Ngirabakunzi forklarer det sådan: "Vi har med støtte og træning fra vores kolleger i Danmark kunnet arbejde med at synliggøre mennesker med handicap og med at grundfæste idéen om respekt for den enkelte persons værdighed. Vi har kunnet arbejde med at styrke vores egen selvtillid, sådan at vi har kunnet mobilisere andre med handicap."

Edson Ngirabakunzi fortæller, at under debatten i 1990'erne om Ugandas nye grundlov, hvor NUDIPU havde fået handicapbevægelsens repræsentanter med i den grundlovgivende forsamling, som insisterede på, at handicapbevægelsen også skulle have repræsentanter i parlamentet, var der flere, der sagde: "Jamen, hvor er de handicappede, vi kan ikke se dem...." "At synliggøre personer med handicap, at fortælle om vores rettigheder, at de skal respekteres, og at vi skal inkluderes i samfundet på lige fod med alle andre borgere - det er vigtigt. Og det er vigtigt at blive ved med dette arbejde, fordi der stadig er lang vej endnu med at skabe forandringer. Men det betyder meget, at handicapbevægelsen har fået så mange ind i distriktsorganisationerne, i lokalrådene og også i regeringspaladset, fordi der er mange - både lokalt og nationalt - der kan tale vores rettigheder," siger Edson Ngirabakunzi. ■

Støtte til organisering og forbedring af levevilkår

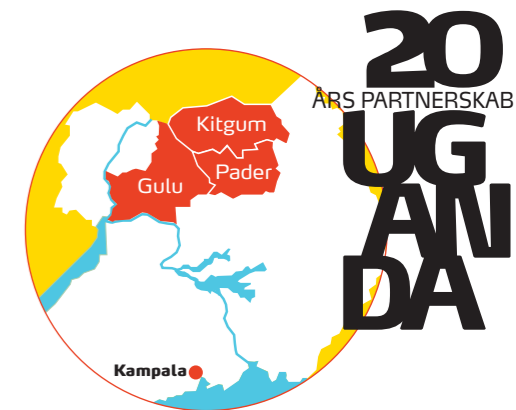
I det nordlige Uganda har støtten fra DH til NUDIPU været fokuseret på bevidstgørelse, rettigheder og adgang for personer med handicap til sundhedssystemet, medicin, skolegang og beskæftigelse. Desuden er der givet støtte til projekter med indkomstsskabende aktiviteter som låne-sparegrupper og træningskurser.

Samtidig er der også givet støtte til kapacitetsudvikling af de lokale distriktshandicaporganisationer (DPU'erne), bl.a. ved at mobilisere og træne de mange frivillige i rådgivnings- og fortalervirksomhed. Som del af kapacitetsudviklingen er der også skaffet adgang til hjælpemidler som blindestok, køre-

stol, krykker m.m., så de er i stand til at komme rundt. Det menes, at der er omkring 90.000 personer med handicap i det nordlige Uganda, som var hårdest ramt under borgerkrigen, og desuden er en af de fattigste regioner i landet. "Her er mange med fysiske handicap på grund af landminer, skudsår, slangebid, trafikulykker og polio ikke mindst. Vi har folk, der udvikler hjerneskader på grund af malaria eller andre ubehandlede sygdomme, mange med PTSD (posttraumatisk stress-syndrom), og mennesker, der er født med sygdomme, som giver fysiske eller intellektuelle handicap. Vi har også nogle enkelte albiner og dværge," siger Djok Patrick.

Han er projektkoordinator i Gulus Distriktsorganisation for personer med handicap (GDPU). Med støtte fra NUDIPU har GDPU kørt træningskurser for frivillige og især unge i regionen.

"Vi har de seneste par år mobiliseret og trænet omkring 300 unge på tværs af handicap - inden for forskellige tekniske områder; elektronik - reparation af mobiltelefoner, strikkemaskinearbejde, svejse- og smedearbejde, motorcykelmekaniker - som der er brug for alle steder," siger han med henvisning til, at "boda-boda" - motorcyklen er det mest udbredte persontransportmiddel både på landet og i byerne.

En dygtig skrædder i Gulu

"Da jeg gik i skole, var min drøm at blive lærer. Men på grund af forskellige omstændigheder, måtte jeg ud af skolen i syvende klasse," fortæller Mama Kaye.

"Min far blev dræbt af Lord Resistance Army i 1996. I 2000 mistede jeg min mor til ebola, og mine søstre måtte tage sig af mig og sørge for min videre skolegang. Men de kunne ikke blive ved med at forsørge mig, så jeg måtte ud af skolen. Da jeg kom her til Gulu, havde jeg ikke rigtigt noget at lave, før jeg blev involveret i et projekt, som NUDIPU stod for," fortæller Mama Kaye.

I dag er hun 30 år gammel. Hun har udskiftet drømmen om lærervirksomhed med en blomstrende skræddervirksomhed på et af Gulus hovedstrøg. Her har Mama Kaye lejet sig ind på et par kvadratmeter af den lerstampede indgang til en marskandiserbutik, hvor et bliktagsudhæng sørger for skygge. Hun har overskud nu og kan spare penge op til sin søns skolegang og til nye investeringer i sin skræddervirksomhed. Fra tidlig morgen til kort før solnedgang sidder Mama Kaye og syr, når hun ikke lige ligger på knæ på gulvet for at tegne mønstre op med skrædderkridt og klippe stoffer til, der professionelt køres igennem den solide Singer trædesymaskine. Som tre-årig fik hun polio og er derfor lammet i venstre ben, der også er misdannet. Men Mama Kaye bevæger sig rutinevant rundt med krykker og bruger højrefoden til den tunge symaskine.

En ged forvandles til skrædderi

Mama Kaye nærmest lyser omgivelserne op i sin grønne kjole, som hun selv har designet, og som er seneste mode i Gulu-området. Hun fortæller om, hvordan hun har brugt en ged til at blive skrædder.

Achola Mama Kaye drømte egentlig om blive folkeskolelærer, men en barsk virkelighed i det nordlige Uganda med fattigdom, sygdom og borgerkrig satte en stopper for den drøm.

"Jeg blev involveret i NUDIPU's projekt, hvor vi også lavede en låne-sparegruppe, og jeg fik en ged. Min ged fik fem kid, som jeg solgte og sparede penge sammen. De penge har jeg brugt til at starte min skræddervirksomhed med. I 2012 købte jeg symaskinen," siger Mama Kaye. Hendes stemme vibrerer af stolthed, da hun fortæller, hvad skrædderarbejdet betyder for hende.

"Jeg er synlig nu. Igennem mit arbejde som skrædder viser jeg alle her, at personer med handicap også kan arbejde og klare sig. Det har givet mig mod på livet, at selvom jeg er handicappet, så kan jeg klare mig selv og skabe et godt liv. Jeg kan tage mig af min familie - og jeg hjælper andre med handicap."

"Selvom jeg stadig er lille i kropsstørrelse, så føler jeg stor styrke - meget mere end tidligere, inden jeg kom i gang og blev del af projektet med NUDIPU," griner Mama Kaye, imens hun peger ned ad sin spinkle krop.

"Min drøm om fremtiden er, at jeg fortsætter med at hjælpe andre handicappede med også at kunne finde et liv i værdighed. At også de kan komme frem i lyset og blive stolte mennesker, der kan noget. Der er stadig mange med handicap, der er udstødte, og dem vil jeg gerne hjælpe til, at de kan få et bedre liv," siger Mama Kaye.

Foruden sit daglige skrædderarbejde arbejder hun også som frivillig instruktør i strikkemaskiner og skrædderi for piger og unge kvinder med handicap på blandt andet Gulu Disability Development Center, der er oprettet af Gulu Disabled Persons Union.

"Når min sidste dag kommer, og Gud tager mig bort, så håber jeg, at det bliver her midt i mit arbejde som skrædder," smiler Mama Kaye.

Mama Kaye designer, klipper og syr tøj, som kunderne ønsker sig.

KONKRETE RESULTATER

- 3.900 personer med handicap har organiseret sig i 156 produktive selvhjælpsgrupper.
- Flere hundrede personer med handicap har fået uddannelse og træning, som giver dem en indkomst.
- De lokale handicaporganisationer har etableret et samarbejde med myndighederne via de lokale Distrikt Råds sociale platforme og et Handicap Forum for Acholi-regionen, hvor de kan tale rettigheder og lave lobby for personer med handicap.
- Der er indgået partnerskaber med flere internationale udviklingsorganisationer i det nordlige Uganda, hvilket betyder, at flere personer med handicap kan involveres i udviklingsprojekter i regionen.

Okot Charles har været på skomagerkursus som del af et projekt med indtægtsskabende aktiviteter.

Skomageren i Pader

Okot Charles Dicken er i gang med at reparere en sort slidt sko, hvor han med møje og besvær får tvunget den kraftige nål og tråd igennem. Lige forinden har han på knæ og med hjælp af sine arme og et par gum-misandaler på hænderne kravlet fra sin tricycle og til sin vante siddeplads ved det lille skomagerskur. Den 31-årige Okot Charles har misdannede ben og fødder - formentligt på grund af polio, og han kan ikke gå. Alligevel er han den, der forsørger hele familien, som består af mor og tre mindre søskende. "Jeg blev sammen med en ven, der også er handicap-pet, kontaktet af handicapbevægelsen og tilbudt at komme med på et uddannelseskursus i 2011. Her var jeg i seks måneder, hvor jeg lærte at arbejde profes-sio-

nelt som skomager. Jeg tjener måske 5-10.000 shilling om dagen," siger han. Bræddehyttens gulv er dækket af skomagerens bul-ter med sandaler, som han syr af gummi fra brugte bildæk. Inden for rækkevidde er værktøjskassen med lim, skocremer, trådruller, spartler og hulle- og skæreværktøj. Okot Charles fortæller, at han fik en symaskine ved kur-sets afslutning, men at den ikke var solid nok og brød sammen, derfor må han sy alting i hånden nu. "Men det kan ikke nytte at give op. Jeg vil rigtig gerne kunne udvikle mit arbejde videre, så jeg kan tjene lidt mere," siger han og opfordrer NUDIPU til, at de ind-drager brugerne af værktøjet, når det indkøbes. "Så er vi sikre på, at det kan bruges," siger han.

Lucys drøm om et hus

28-årige Aday Lucy har en drøm. Hun vil gerne kunne spare så mange penge op, at hun kan bygge sit eget hus. Hun har en købmandsbutik, der ligger lige ud til den asfalterede hovedvej mellem Gulu og Kitgum. Hver morgen kommer hun ved 7-tiden og åbner butikken. Hendes søn kommer fra børnehaveklassen til butikken, og så tager de hjem sammen ved 21-tiden om af-tenen.

"Jeg har haft butikken i to år. Jeg kom med i et projekt med NUDIPU, fordi jeg fra barn har et dårligt ben, vist på grund af polio," fortæller Aday Lucy. Hun trækker kraftigt på det ene ben, når hun bevæger sig rundt i butikken, men kan dog gå uden krykker.

"Jeg fik lidt startkapital i form af en sæk mel, noget madolie og nogle andre varer. Tidligere stod jeg på markedet og solgte tomater, løg og grøntsager, som jeg selv dyrker. Men det gav næsten ingen indtægter," fortæller Lucy. Undervejs har hun lært sig selv at føre butiksregnskab og omsætter nu for så meget, at hun kan lægge cirka 100.000 Uganda shilling til side om måneden.

"Derudover kan jeg forsørge min mor, og også betale for min dreng i skolen eller hvis han skal til sundhedsklinikken. Måske om to år, har jeg sparet nok op til at bygge mit eget hus."

Aday Lucy håber, at hun kan bygge sit eget hus.

Gang i strikkemaskinen

Auma Kevin fik invalideret sin ene fod, da hun som to-årig trådte på nogle giftige planter. Hun halter, men kan bevæge sig rundt uden krykker. Hun har kun gået i skole til 4. klasse, da hendes forældre ikke havde råd til at betale mere skolegang for hende.

I dag er hun alene-mor med tre børn på 6, 8 og 12 år. Hendes mand er rejst til en anden by, hvor han bor og arbejder, men han sender ingen penge hjem. Auma Kevin siger, at hun tidligere følte sig meget isoleret, og hun knapt kunne brødføde sine børn.

"Men jeg blev kontaktet af en af mine genboere, der selv er landmineoffer og handicappet, og som havde hørt om mig. Jeg blev inviteret med til et træningskursus, hvor jeg lærte at strikke på maskine. Det har hjulpet mig rigtigt meget. Jeg kan lave ti sweatre på to uger. De bliver solgt til skolerne, og jeg kan tjene omkring 180.000 Uganda shilling på dem. Jeg tjener penge nok til at kunne købe mere garn, mad og betale for de to af mine børns skolegang. Jeg arbejder hårdt, og håber jeg til næste år også kan få den yngste i skole," siger Auma Kevin.

Auma Kevin er en af de mange, der har fået træning i at strikke, det giver hende en indtægt.

Handicapbevægelsens DNA

De titusinder, som handicapbevægelsen igennem de seneste årtier har mobiliseret som medlemmer og som frivillige, er DNA'et i Ugandas handicapbevægelse. En del af den støtte, som DH og de danske medlemsorganisationer har ydet til ugandisk handicapbevægelse har været til opbygning af lokale medlemsbaserede organisationer. Desuden er der via NUDIPU givet støtte til kapacitetsudvikling og til at træne frivillige personer med handicap som rollemodeller, ressourcepersoner og fortalere, således, at de fortsætter arbejdet med at opspore og mobilisere personer med handicap.

Peter Lutada blev delvist lammet i det ene ben, da han som barn "fik en forkert indsprøjtning."

Et ydmygt kontor

Peter Lutada har arbejdet for NUDIPU siden 2007. Tidligere som delvist lønnet projektmedarbejder i Kitgum. Nu er han frivillig og også formand for den lokale handicap distriktsorganisation i Pader.

Han siger, at et af de vigtigste resultater, som handicapbevægelsen har opnået, er, at mennesker med handicap har samlet sig og fået én stemme, og at mange har fået træning, kan arbejde og finde værdighed i det.

Peter Lutada føler, at hans arbejde er blevet ramt af, at myndighederne har øget antallet af distrikter gennem de seneste år. Det stiller både NUDIPU og de lokale handicaporganisationer over for store udfordringer, fordi de frivillige kræfter så at sige "bliver smurt tyndere ud".

"Efter at vi har måtte sprede os ud over mange flere distrikter - føler jeg mig lidt alene her i Pader," forklarer Peter Lutada, der dog forsikrer om, at han "aldrig giver op."

Han har indrettet et lille ydmygt kontor i sit eget hus. Herfra samarbejder han med de lokale døve- og blindeforeninger UNAD og UNAB på lokalpolitisk at få afsat penge og også at finde organisationer, der vil støtte deres frivillige arbejde i Pader med at mobilisere flere personer med handicap og få dem inkluderet i bevægelsens aktiviteter.

Jennifer Oloya er aktiv i både UNAB, NUWODU og NUDIPU.

Blind og frivillig rådgiver

Jennifer Oloya er en af de mange frivillige, der er blevet trænet af NUDIPU, og nu arbejder i den lokale handicap-distriktsorganisation i Gulu, hvor hun er næstforkvinde. Samtidig repræsenterer hun Gulus distriktsorganisation i NUDIPU's bestyrelse.

"I 2008 kom jeg på et træningskursus, hvor jeg blev trænet som rådgiver, så jeg kan rådgive andre personer med handicap omkring hiv/aids eller hvis de har familieproblemer. Jeg tager også rundt på skoler og holder foredrag om forebyggelse af hiv/aids," fortæller Jennifer Oloya.

Netop i forhold til forebyggelses- og oplysningsarbejdet med hiv/aids er mange personer med handicap særligt sårbare. For det første er de ofte ikke tænkt med ind i myndighedernes forebyggelses- eller oplysningsarbejde. For det andet bliver de mødt med fordomme, når de henvender sig til en sundhedsklinik for at blive testet for hiv-smitte.

"Arrj, hvordan kan du dog blive smittet med hiv, du er jo handicapet..." Sådanne bemærkninger høres ofte, når en person med handicap går til den lokale sundhedsklinik for at blive testet," fortæller Jennifer. En af hendes opgaver er at opsøge andre med handicap, opfordre dem til, at de skal lade sig hiv-teste, fortælle dem, hvordan det foregår og f.eks. hjælpe med at skaffe en tegnsprogstolk, hvis personen er døv.

"Mit rådgivningsarbejde går ud på at få en person til at forstå, hvordan han eller hun kan tage fat i og handle på sit eget problem for at få det løst. Som handicapet er jeg den bedste til at forstå andre personer med handicap, deres frygt og de fordomme, de støder på. Jeg møder dem - som det jeg er - en blind kvinde."

Jennifer Oloya er oprindeligt uddannet sygeplejerske, har fire børn og arbejdede i flere år på et sundhedscenter i Kamuli i det østlige Uganda.

Hun er enke, da hendes mand, der var major i regeringshæren, blev dræbt i 2004 i nabolandet DR Congo. I 2006 mistede hun synet helt, efter at hun var blevet øjenopereret flere gange i Gulu - lægerne mente hun havde grå stær. I 2007 fik hun kontakt til den lokale handicapbevægelse i Gulu via Ugandas Nationale Blindesammenslutning (UNAB).

"Dengang havde jeg alvorligt brug for vejledning psykisk. Det var rigtig svært for mig at finde ud af, hvordan jeg skulle leve mit liv videre som blind. Men da jeg begyndte at arbejde som frivillig og siden også lærte at bruge en strikkemaskine, som jeg også underviser andre blinde i, fandt jeg ud af, at jeg kan leve et liv som blind - og et godt liv. De penge, jeg tjener på at sælge strikketøjet, har jeg investeret i bistader, som giver honning, jeg sælger," fortæller Jennifer Oloya.

En stærk stemme

Adgang til nødvendig medicin på de lokale sundhedsklinikker/distriktssygehuse er en af de ting, som handicapbevægelsen har fået kæmpet igennem.

MHU er fortalere for psykisk syge, deres rettigheder og adgang til sundhedssystemet og til nødvendig medicin.

Mental Health Uganda (MHU) er en af de medlemsorganisationer i NUDIPU, som har fået konsolideret sig i flere af Ugandas mange distrikter og regioner, blandt andet i Gulu. MHU arbejder med støtte fra Landsforeningen SIND.

Derrick Kizza, direktør for MHU, der har sit hovedsæde i Kampala, fortæller at MHU arbejder intenst for at påvirke parlamentet i lovgivningsarbejdet med at revidere den gamle "koloniale" lov om psykisk syge fra 1964. Her omtales psykisk syge i et stigmatiserende sprog som "galninge" eller "åndssvage".

"Det sprog bruges også af domstole og retsvæsenet og gennemsyrrer mange andre offentlige myndigheders syn på og omtale af psykisk syge. En ny lov skal være baseret på menneskerettigheder og på FN's Handicapkonvention," siger Derrick Kizza.

MHU offentliggjorde i 2014 to rapporter i samarbejde med

Mental Disability Advocacy Centre (MDAC), der dokumenterede, at psykisk syge – udover at være udelukket af retssystemet som borgere – udsættes for tortur, mishandling, overgreb og vold på psykiatriske afdelinger og i mange lokalsamfund.

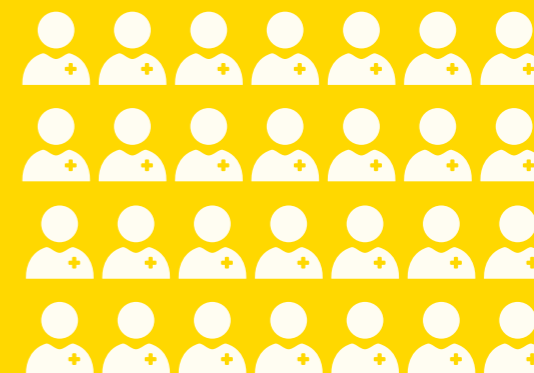
De to rapporter ligger til grund for et omfattende reformforslag af domstolspraksis og retssystemet, som MHU fremlagde i 2015. Reformforslaget "Justice for People with Mental Disabilities in Uganda" skal bringe både domstolspraksis, sprogbrug og retssystemet i Uganda i overensstemmelse med FN's Handicapkonvention og give alle personer med handicap adgang til retssystemet.

Kvinder venter på at komme til hos den lokale healer i Gulu, Arach Concy, der er trænet af MHU til at henvise folk med psykiske lidelser til sygehuset i Gulu.

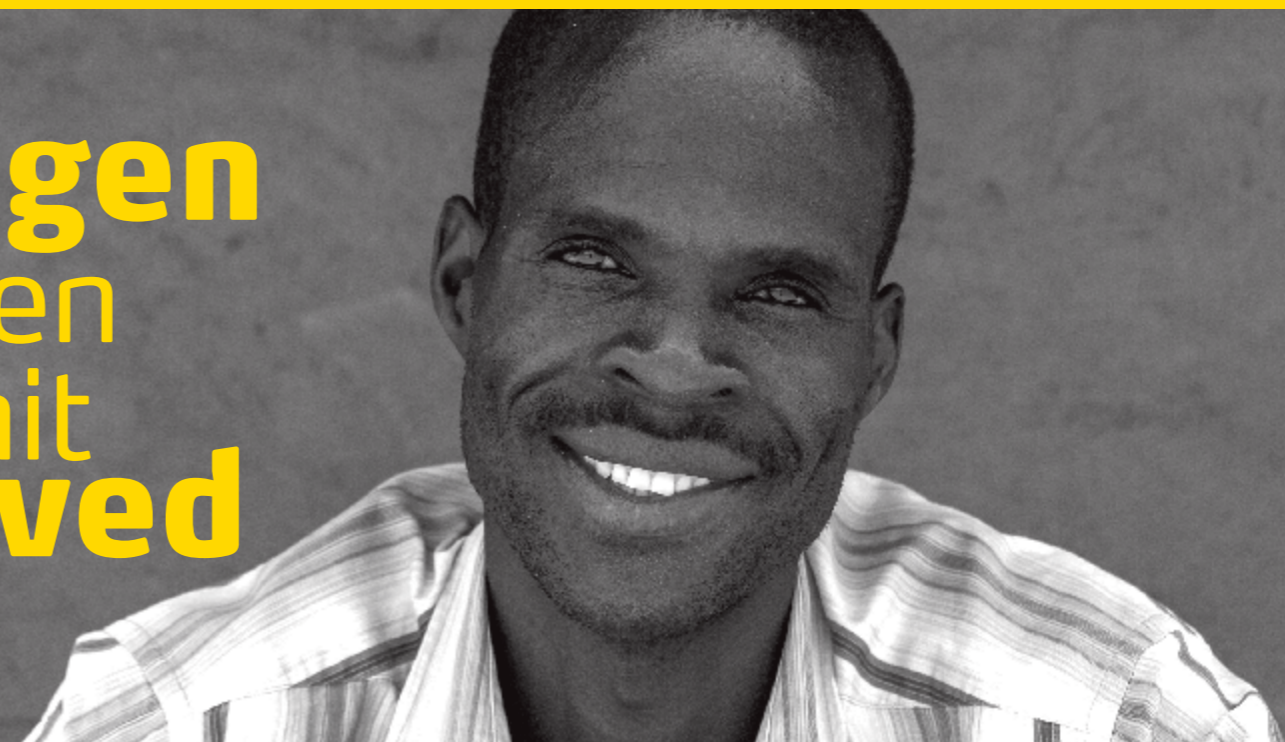
28 PSYKIATERE I HELE LANDET

MHU i Gulu tager sig også af fortalerarbejdet for personer med epilepsi og deres adgang til sundhed og medicin, da der ikke findes neurologer i det nordlige Uganda. De fleste offentlige sygehuse i landdistrikterne er i øvrigt håbløst underbemandede. Det gælder også i forhold til psykiatere, hvor der på landsplan ifølge MHU kun er 28. Det er lykkedes MHU at få skabt bedre forhold på fire af de i alt otte distriktssygehuse i Uganda, der har psykiatriske afdelinger.

20
ÅRS PARTNERSKAB I
UGANDA

Krigen inden i mit hoved

Jolly Poul i Gulu er en af de mange aktive i MHU's afdeling i Gulu, som arbejder med at mobilisere psykisk syge og udvikle selvhjælpsgrupper.

MHU samarbejder også med Gulus distriktsorganisation for personer med handicap.

Jolly Poul er 38 år og blev i 2009 indlagt på psykiatriske afdeling på Gulus sygehus. Her havde han to oplevelser, der påvirkede ham kraftigt: Den ene oplevelse var den vanrøgt, som han oplevede, at de psykisk syge blev udsat for på hospitalet. Den anden var, at han endelig fik stillet en diagnose – efter flere år med anfald af angst og voldsomme humørudsving. Han fik medicin, som har hjulpet ham. Her otte år senere er han på nedtrapning og på laveste doser, og han kan fungere med sin familie og i et hverdagsliv.

Jolly Poul fik diagnosticeret en bipolar lidelse. Han mener ikke, at det er noget, han har arvet, men at den udviklede sig hos ham, efter at krigen i det nordlige Uganda "var flyttet ind i hans hoved".

"Da jeg var 10 år, rykkede LRA ind i vores landsby. De tvang os børn til at se på, imens de smadrede hovedet på min onkel med en hammer. En anden skrækkelig oplevelse var, da min kusine blev vold-

taget for øjnene af mig og nogle af mine søskende. Det var også soldater fra LRA."

Jolly Poul fortæller også, at mange af de psykisk syge, som han møder, har bipolar lidelse, skizofreni eller PTSD (posttraumatisk stress-syndrom), og især mange kvinder lider af depression: "Mange har oplevet voldsomme overgreb under krigen som voldtægt og seksuelle overgreb, de forsøger at komme sig over".

I dag arbejder han deltids på Gulus distriktssygehus som støtte- og ressourceperson for personale og psykisk syge. Samtidig er han med til at mobilisere og organisere andre psykisk syge i selvhjælpsgrupper og indtægtsgivende aktiviteter og påvirke lokal lovgivning og myndigheder. Han står også for træningskurser af traditionelle healere, som MHU har et godt samarbejde med. Den lokale healer er ofte den, en psykisk syg eller vedkommendes familie opsøger først.

"Men en healer kan jo ikke helbrede sådanne psykiske lidelser, så vi har trænet dem i at tjekke patienten via et skema og henvise vedkommende til professionel hjælp på distriktssygehuset, hvis de mener, at det er psykisk sygdom," siger Jolly Poul.

Veteran og lokalpolitiker

En af de 49.000 personer med handicap, som er aktiv lokalpolitisk er Betty Kinene. Hun er valgt ind for anden gang i det lokale distriktsråd i Mpigi, hvor hun repræsenterer Mpigi District Union of Persons with Disabilities – den lokale handicap-distriktsorganisation i Mpigi.

Som medlem af distriktsrådet er Betty Kinene med til utrætteligt at holde de lokale myndigheder og politikere fast på, at personer med handicap ifølge ugandisk lov skal have adgang på lige fod med andre til skoler, sundhedsklinikker, oplysning om hiv/aids og til politi og retsvæsen. Og hun kæmper for, at de skal inkluderes i hver eneste udviklingsprojekt, som de lokale myndigheder sætter i gang.

"Vi har mange love og regler her i Uganda, som handler om inklusion af handicappede. F.eks. at skoler skal være tilgængelige med ramper for børn, som er i kørestol, at der skal være lærere, som har kendskab til tegnsprog for døve og til punktskrift for blinde o.s.v. Problemet er, at der ingen penge er til at gennemføre alle disse ting," siger Betty Kinene.

Hun er stærkt gangbesværet dels på grund af lammelse og misdannede fødder fra polio og dels på grund af en faldulykke sidste år, hvor hun brækkede lårbenet. Men hun bevæger sig med en beslutsom energi rundt med sine krykker. Under et besøg på en halvvejs færdigbygget skole i landsbyen Kayabwe i Mpigi-distriktet træder Betty Kinene i fuld karakter som en viljefast kvinde, der kender ret og lov.

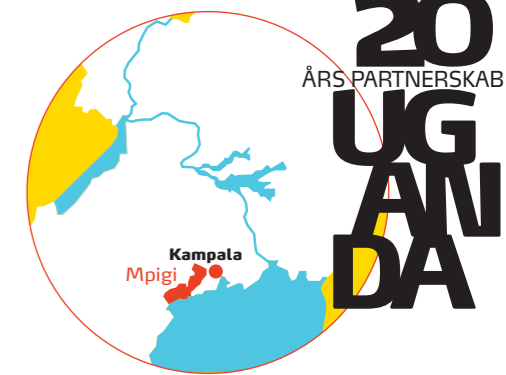
Rena Light Skolen, som ifølge bygningsstandardloven skal have ramper til kørestol og toiletadgang til børn med handicap, er absolut ikke tilgængelig for børn med handicap. Det viser den 12-årige Kisira Joel, der er delvist spastisk lammeth og sidder i kørestol og sidde på jorden ved siden af de ramponerede træbænke, hvor hans kammerater sidder. Toiletet ligger op ad en lille skråning og er et smalt rum med et stinkende hul i jorden. Mange af børnene synes, det er ulækkert at bruge toiletet og besørger uden for.

"Vi skal holde alle til ilden her – hele tiden," siger Betty Kinene, efter at hun har haft en insisterende men åben dialog med skolelederen, der lover, at om et år, er der lavet ramper og nyt handicaptilgængeligt toilet.

Betty oplever, at der er vilje også politisk til at inkludere personer med handicap

Som en af veteranerne i handicapbevægelsen var Betty Kinene med til i 1987 at stifte paraplyorganisationen NU DIPU. Hun er leder af kvindepaplyorganisationen NUWO DU i Mpigi, som støtter og træner kvinder med handicap, i projektet "Sex by choice – not by chance" støttet af DH.

lokalt, men at det handler om manglende viden og fattige distrikter. "I distriktsrådet må vi nærmest hive penge ud af centralregeringen for bare at få dækket de mest basale behov i Mpigi," påpeger hun.

"Og så kommer vi – de handicappede – altid i bagerste række. Så en del af vores arbejde i distriktsrådet, hvor vi sidder to for handicapbevægelsen, går ud på at lobby de 18 andre distriktsrådsmedlemmer for at få nogle af vores mærkesager igennem. Det kan være svært, især når det handler om penge," fortæller Betty Kinene.

Hun arbejder også på, at Mpigis lokale handicap-distriktsorganisation kan få adgang til en pulje, som regeringen har oprettet, og som er øremærket til distriktsorganisationernes aktiviteter for personer med handicap: "Ja, jeg ved godt, at Rom ikke blev bygget på én dag," siger hun tørt og fortæller, at puljen er vedtaget i Kampala og nedfældet i en bekendtgørelse. Men problemet er, at det står på engelsk og skal oversættes til luganda – det lokale sprog. Det er der endnu ikke fundet penge til.

"Jeg kan først tage det op til diskussion og henviser til bekendtgørelsen, når den er oversat til luganda," siger Betty Kinene, der arbejder på at finde en løsning – også på det.

De lokale frivillige skal også overvåge, om offentlige bygninger og sundhedsfaciliteter er tilgængelige for personer med handicap. Men på Rena Light skolen i Mpigi-distriktet, må 12-årige Joel vente længe endnu, for han kan køre ind i klassen eller bruge skolens toilet.

FRA 56 TIL 112 DISTRIKTER

Personer med handicap ER Ugandas handicapbevægelse. De har skullet løbe stærkt ind imellem for at få opbygget organisationer i distrikterne. Antallet af distrikter i Uganda er nemlig fordoblet siden 2002, da der var 56 distrikter. Ved udgangen af 2017 var Uganda ind delt i 112 distrikter med hver deres lokalt valgte distriktsråd.

Handicapbevægelsen har ifølge loven ret til at besætte to pladser i et distriktsråd og også være repræsenteret i alle by- og lokalråd. For at få indflydelse på budget og udviklingsprojekter, som styres fra centrale myndigheder, skal handicaporganisationerne være etableret som en lovformelig lokal distriktsorganisation (district union) med medlemmer, bestyrelse, leder og kasserer.

Gruppen af kvinder sidder under det store avokadotræs grønne skygge akkompagneret af barnepludren og fuglefløjt. En tyst mumlen løber igennem flokken, da kassereren gennemgår regnskabsbogen med ind- og udlån. Pengesedler og mønter skifter hænder, imens kassereren tæller beløb sammen på sin mobil.

Kvindernes lån-og-spar

Eyesiga Mukama-gruppen i Gomba-distriktet er del af projektet "Sex by Choice – not by chance", som kvinde-paraplyorganisationen NUWODU har stået for med støtte fra DH. NUWODU har hjulpet kvinderne og pårørende til psykisk syge og udviklingshæmmede med at organisere sig på tværs af handicap i projektgruppen. "Kvinder med handicap i Uganda er ekstremt sårbare i forhold til vold, seksuelt misbrug og voldtægt. Som handicappet er du udstødt – som pige eller kvinde med handicap er du dobbelt udstødt på grund af fordomme og et patriarkalsk system, hvor mændene bestemmer – også hvad du er værd som kvinde. Men vi har trænet kvinderne i deres rettigheder, og samtidig hjulpet dem til at gå til politiet, hvis de har været udsat for overgreb

eller tage på sundhedsklinikken, hvis de vil lade sig teste for hiv/aids," fortæller Betty Kinene, lokal leder i NUWODU og ressourceperson i projektet. Projektet er også med til at fremme kvindernes selv-værd og støtte dem i at organisere sig om nogle fælles aktiviteter, hvor de kan tjene penge. De fleste af kvinderne er alene med deres børn. NUWODU har givet et start-tilskud, og det er lykkedes kvinderne i låne-sparegruppen at spare 1,2 millioner Uganda shilling op (ca. 2.000 kr.). Målet er en fælles opsparing på mindst 5 millioner Uganda shilling, så gruppen kan søge distriktsrådet i Gomba om støtte til at starte en fælles udlejningsbutik med teltpavillioner og stole. Samtidig har NUWODU fået støtte til at kapacitetsudvikle organisationen som fortæller i forhold til at påvirke både de lokale og centrale sundhedsmyndigheder til at fremme indsatsen for kvinder med handicap. Målet er, at de på lige fod med andre får adgang til sundhedsforebyggende initiativer, kampagner og informationer.

29-årige Oliva Kiraba, der er blind, får hjælp af sin sidekvinde med at tælle de 50.000 Uganda shilling, som Oliva låner. De skal bruges til at så kål på hendes mark.

Peter Ogiks historie er båret af en barndom med hård udstødelse og mobning i skolen og også i landsbyen på den lille ø i Nilflodens delta i Jinja-distriktet, hvor han voksede op. En præst, hans forældres kærlige støtte og hans eget engagement har gjort ham til den, han er i dag; en af de fremmeste fortalere for unge med handicap og deres rettigheder - med særlig fokus på albinisme.

"Jeg blev aktiv i handicapbevægelsen tidligt, efter at jeg var igennem stærkt traumatiserende hændelser i skolen på grund af min albinisme. I min landsby var jeg den første og den eneste albino nogensinde. Både mine forældres naboer og dem, der handlede hos min familie, mente, at jeg var "forhekset", fortæller Peter Ogik, der også er komitéformand for ungdomsparaplyorganisationen NUDIPU Youth.

I skolen blev han sat på bagerste bænk. Han kunne ikke se, hvad læreren skrev på tavlen, for hans syn er dårligt. I øvrigt var der ingen, der ville have med ham at gøre. Han begyndte selv at tro på, at der hvilede en forbandelse over ham, indtil en præst i landsbyen tog fat i ham.

"Du er også et af Guds børn - et menneske, sagde præsten. Det var virkelig en støtte. Samtidig fortalte jeg min far, hvad der foregik i skolen. At jeg blev kaldt et hvidt spøgelse, en forbandelse...alt muligt væmmeligt. Han gik til skolen, og jeg kom op at sidde tæt ved tavlen, så jeg kunne følge med."

Den kloge dreng i klassen

Peter Ogik blev snart "den kloge dreng" i klassen, der kunne hjælpe de andre med lektier. Han begyndte at få venner, som også fandt ud af, at han ikke var farlig, eller

SAMARBEJDE

Sammenslutningen af Unge med Handicap i Danmark (SUMH) samarbejder med og støtter NUDIPU Youth, ungdoms-paraplyorganisationen - herunder også SNUPA - i dels at inddrage og mobilisere unge med handicap som frivillige og fortalere, og dels i kapacitetsudvikling og organisationsopbygning. Unge i Uganda er aldersgruppen 15-35 år.

Frontløberen

"smittede" dem med noget ondt eller ville "spise dem," sådan som mange forældre fortæller deres børn.

"Mit kald blev at kæmpe for retfærdighed for alle børn og unge, der er udstødte," siger Peter Ogik, der kom på gymnasiet og senere også på universitetet. I 2002 fandt han ud af, at der var mange andre typer af handicap. Dog mente handicapbevægelsen på det tidspunkt ikke, at personer med albinisme hørte til i bevægelsen. Men Peter Ogik gik i gang med at bryde stigmatisering og udstødelse af personer med albinisme.

Han fandt sig en forbundsfælle i Fazira Kawuma, der er blind og kendt for sit dybe engagement i kampen for rettigheder til personer med handicap. Hun er også næstforkvinde i Ugandas National Council for Disability og valgt ind i Jinjas distriktsråd. Sammen stiftede de SNUPA (The Source of the Nile Union of Persons with Albinism) i 2012, som er en af medlemsorganisationerne i NUDIPU.

Forebyggelse af hudkræft

Albinisme er medfødt genetisk betinget og betyder, at personen mangler evnen til at danne pigment. Personer med albinisme udvikler ofte stærkt nedsat syn og

mangler melanin i øjne, hud og hår, som normalt beskytter mod solen. I Uganda dør op mod 98% af personer med albinisme af hudkræft inden det fyldte 40 år, ifølge SNUPA's tal.

SNUPA arbejder for at mindske cancerdødeligheden og har fået kæmpet en lille mobil røntgen og special-enhed igennem hos sundhedsmyndighederne. Der er kun den ene, men den har været rundt i nogle af de landsbyer, hvor man har opsporet personer med albinisme og tilbudt oplysning, screening og forebyggelse af hudkræft. Det handler om oplysning, og hvordan man skal beskytte sig mod solens UV-stråler; solbriller, kasket, hudcreme og lange ærmer.

"Vi har fået særlig tilladelse til, at vi kan have lange ærmer på som del af skoleuniformen, det må man ellers ikke. Men det er jo en væsentlig mulighed for børn med albinisme," siger Peter Ogik. Det er lykkedes SNUPA at få dødsfrekvensen ned til cirka 90%. Men der forestår et stort arbejde for at styrke forebyggelse og oplysning.

"I fem år har vi arbejdet intenst med oplysningskampagner. Vi har set store ændringer i folks holdninger, vi er blevet del af handicapbevægelsen. Men vi møder

stadig massive fordomme og uvidenhed omkring albinisme; f.eks. at du kan blive kureret for hiv eller seksuelt overførte sygdomme, hvis du har sex med en albino, hvilket udsætter albino-piger for stor fare for voldtægt. Nogle lider af gammel overtro om, at hvis de får en legemesdel fra en albino betyder det lykke. Så vi har mange gode grunde til at kæmpe for vores ret til et værdigt liv," siger Peter Ogik.

Han griner og siger, at han har taget Obamas slogan til sig i sit arbejde for NUDIPU Youth: "Yes we can". Han ryster energisk slogans ud af ærmet: "Disability is not inability. Vi kan så meget. Se mit potentiale og ikke mit handicap eller mine mangler. Jeg vil gerne anerkendes som et menneske og en person med kompetencer."

SNUPA står for en stor informations- og oplysningskampagne den 13. juni hvert år på FN-årsdagen for albinisme. Her marcherer de igennem udvalgte byer med gadeteater og oplysningsmaterialer for at få offentligheden i tale og for at mobilisere flere personer med albinisme til handicapbevægelsen. SNUPA har 650 medlemmer. Ifølge Peter Ogik er potentialet stort i forhold til at få flere medlemmer mobiliseret, da der er omkring 5.000 personer med albinisme i Uganda.

MILEPÆLE FOR BEVÆGELSEN

- 1995** Ugandas grundlov stadfæster, at personer med handicap har lige rettigheder
- 1996** Handicapbevægelsen får ret til at beklæde fem pladser i parlamentet, mindst en kvinde
- 1997** Handicapbevægelsen får ret til at have to repræsentanter (en mand og en kvinde) i alle råd på regionalt, distrikt og lokalt niveau
- 1997** Lov om adgang til information sikrer tegnsprogstolkning på tv
- 1997** Lov, der skal sikre undervisning og inklusion af børn med handicap i skolen
- 1998** UNISE, instut for uddannelse af speciallærere i tegnsprog og punktskrift etableres
- 2001** Lov sikrer positiv særbehandling af personer med handicap mhp. optagelse på universiteter
- 2006** The Persons with Disability Act træder i kraft – omfattende lov om rettigheder og inklusion for personer med handicap
- 2008** Uganda ratificerer FN's Handicapkonvention (CRPD) og til-lægsprotokol om individuel klageadgang
- 2012** Tilgængelighed til offentlige bygninger med bl.a. ramper lovfæstes i et bygningstandardregulativ
- 2016** NUDIPU er med og har udarbejdet alternativ rapport til Ugandas "eksamination" ved FN's Handicapkonvention i Geneve

Landsbyen Luminos indbyggere hilser velkommen. De er med i et projekt støttet af Dansk Handicap Forbund, Hjerneskadeforeningen og Parasport Danmark.

Vores forbandede velsignelse

Mobilisering i Uganda af en handicapbevægelse og de politiske og organisatoriske platforme, som bevægelsen har fået skabt, er uløseligt bundet sammen med Ugandas historie med borgerkrige, kup og oprør.

"Hvis man kan se på borgerkrigen, som noget, der har bragt noget som helst positivt, så vil jeg sige, at den for handicapbevægelsen blev en "forbandet velsignelse", siger veteranen Martin Babu. Han har arbejdet som ungdoms koordinator for Den Panafrikanske Handicapbevægelse, har 14 år bag sig som programchef i NUDIPU og er i dag ekspertmedlem af FN's Handicapkomité. Martin Babu tilføjer, at der var flere afgørende faktorer for, at det i Uganda som et af de første lande i Afrika lykkedes at skabe en enhedsbevægelse. "Dels var der fra starten politisk velvilje over for at inkludere alle, da Museveni kom til magten. Dels indså handicapbevægelsen nødvendigheden af at samle sig om et fælles mål – og tale med én stemme for at sikre rettigheder for personer med handicap, så de kunne

påvirke den politiske, sociale og økonomiske udvikling," siger Martin Babu.

Det politiske momentum

Da Yoweri Museveni i 1986 kom ud af bushen med sin Nationale Modstandshær (NRA) og indtog præsidentpaladset i Kampala, erklærede Museveni en national enhedsregering. Han lovede demokratiske reformer, at forbedre menneskerettighederne og at sikre, at alle marginaliserede mænd, kvinder og unge blev hørt og blev del af det nye demokratiske Uganda, som Museveni sagde, han ville opbygge. Martin Babu siger, at det var dét politiske momentum og de løfter, som handicaporganisationerne i Uganda greb fat i – på et tidspunkt, hvor mange af dem kun havde måske op til 50 aktive medlemmer hver især.

I september 1987 etablerede 17 små foreninger paraplyorganisationen NUDIPU.

En af de stærkeste strategier har været, at regeringen dengang med handicapbevægelsens tilskyldelse har arbejdet for positiv særbehandling af personer med handicap.

"Her i Uganda kan du ikke komme med politiske udspil eller noget som helst andet, uden at du anerkender, at handicapbevægelsen skal høres eller indtages. Når jeg ser på nogle af de andre lande, f.eks. i Kenya, Etiopien eller Sudan og sammenligner med Uganda, så kan jeg se, at i Uganda er man nået milevidt med det, vi kan kalde en enhedsbevægelse. I andre lande er der ikke opbygget samme paraplyorganisation, som samler alle handicap og taler med én stemme," siger Martin Babu.

KAMPEN FOR RETTIGHEDER

Formålet med FN's Handicapkonvention, som først blev vedtaget i FN den 13. december 2006, er ifølge Institut for Menneskerettigheder "at fremme, beskytte og sikre muligheden for, at alle personer med handicap fuldt ud kan nyde alle menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder på lige fod med andre, samt at fremme respekten for deres naturlige værdighed".

Danmark ratificerede Handicapkonventionen i 2009, Uganda i 2008. Konventionen er i dag ratificeret af 175 lande. For alle de lande, der har tiltrådt den, gælder, at den er almenyldig d.v.s. den gælder for alle, den er varig, retlig bindende og forpligtende i forhold til overvågning.

Dansk Handicap Forbund har støttet søsterorganisationen UNAPD, som i samarbejde med Ministeriet for køn, arbejde og social udvikling har været med til at udvikle og få vedtaget loven om tilgængelighed.

(Bygningsstandardregulativet)

Her er det Peter på 9 år, som har en multipel funktionsnedsættelse, og hans far Osinda Michael, der viser, hvad tilgængelighed betyder i praksis på Buyanga Skole i Busia.

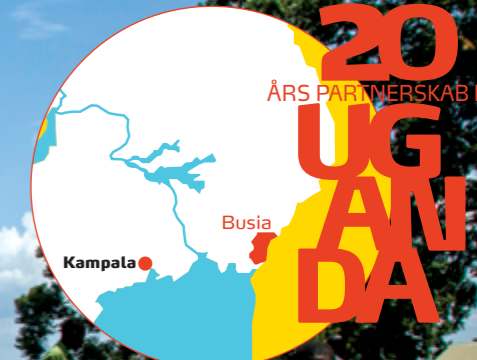

Parasport er en magnet

Parasport-aktiviteterne i Busia blev startet i 2014, som del af Dansk Handicap Forbunds (DHF) arbejde, og kører som et samarbejde mellem DHF, Parasport Danmark, Hjerneskadeforeningen og søsterorganisationerne UNAPD, BISOU og SIA i Busia. Parasport Danmark har gode erfaringer fra parasport-aktiviteter blandt krigsskadede soldater på kasernen i Mubende og også med organisering af flere forskellige idrætstilbud og har været med til at videreudvikle idrætskonceptet til personer med handicap i de fire distrikter: Mubende, Kampala, Nebbi og Busia. Den danske støtte er gået til fire parasport-grupper i Busia distriktet.

I de to af landsbyerne Lumino og Buyanga, hvor billederne er taget, dyrkes både løb, spydkast, kuglestød, boccia og siddende volleyball. Her har parasport-deltagerne organiseret sig i lokale handicapsammenslutninger med 30-40 faste medlemmer. De betaler et lille kontingent - afhængig af hvad de har råd til, og mange kommer sammen med familie og pårørende, som deltager som heppekor og støttepersoner.

I det østlige Uganda i distriktet Busia, der grænser op til Kenya, er parasport blevet et populært og socialt samlingspunkt for personer med handicap. Parasporten bruges til social integration og til at synliggøre personer med handicap samt få mobiliseret flere til handicapbevægelsen lokalt.

I landsbyerne Lumino og Buyanga i Busia-distriktet er de foretrukne idrætsgrene siddende volleyball, boccia, spydkast og kuglestød.

I Buyanga spiller holdene Danmark i sort mod Rwanda i grøn. HUUUH, HUUUH, huuuh..kill them...lyder tilråbene muntert til modstanderne på den anden side af nettet. Reglerne i siddende volleyball er næsten ligesom i stående volleyball – bortset fra, at her skal man holde ballerne i græsset.

En stor aktivist

Etyang James er med sine kun 43 år en garvet aktivist og frivillig i handicapbevægelsen, hvor han også fungerer som volleyball-instruktør, dommer og idræts-organisator. "Som barn opfattede jeg egentlig ikke mig selv som handicappet. Det var først, da jeg i 6. klasse stiftede bekendtskab med NUDIPIU, at det gik op for mig, at jeg var "sådan en", fortæller Etyang James, imens han vifter mod sine ben - det ene med delvis lammelse og misdannelse på grund af polio som barn. Etyang bruger krykker, når han skal gå.

Han har tidligere været leder af NUDIPIU i Busia-distriktet og formand for det lokale distriktsråd for personer med handicap, hvor han var med til at skaffe penge fra distriktsrådets budget og en særlig Trust Fund til forskellige projekter med bl.a. at skabe større tilgængelighed. "Tilgængelighed er afgørende for mange af os med fysiske handicap. Hvis du sidder i en kørestol kan du ikke nå op til en hæveautomat. Der er en del steder i offentlige bygninger, hvor vi har fået igennem, at der nu er lavet ramper, og de er gjort tilgængelige. Men der er masser af steder, hvor det ikke fungerer – selvom vi jo har en lov om det," siger Etyang James. Han er frivillig og formand for den lokale handicap-distriktsorganisation Busia District Action on Physical Disability.

Den lokale handicapbevægelse har ifølge Etyang James også lobbyet told- og grænsemyndighederne i Busia og på den kenyanske side, sådan at personer med handicap, som hver dag krydser over grænsen på tricykler, kan få lov til at arbejde som transportører og importere en vis mængde varer ind over grænsen, uden at de skal betale told af det - eller "blive plukket ved grænsen".

"For mange fysisk handicappede er det den eneste måde, de kan tjene penge på. Hvis du har en tricycle, så har du nærmest fast arbejde som transportør af varer," forklarer James Etyang.

James Etyang har også været med til i 2014 at starte det DHF-støttede parasportprojekt i Busia, og det har givet stor medlemstilgang i den lokale handicapbevægelse.

"Vi har fået organiseret over 92 grupper på tværs af handicap i låne- og sparegrupper. Grupperne er vigtige i forhold til det sociale og økonomiske; her mødes man med ligesindede, kan låne penge til såsæd, til at betale skolepenge, eller medicin, eller låne til transport, når der skal trænes eller spilles lokale kampe.

Han er stolt over parasport-projektet og især stolt over, at det lykkedes at få støtte fra distriktsrådet på 500.000 Uganda shilling til transport, da Buyanga-teamet var inviteret til det nationale Paralympic Galla i Gulu i det nordlige Uganda.

Vi har været med til at skabe den ny nationalsport i Uganda - siddende volleyball

ETYANG JAMES

ORGANISATIONERNE BAG DET INTERNATIONALE ARBEJDE

Nogle af DH's medlemsorganisationer fortsætter partnerskabet med deres ugandiske søsterorganisationer, imens andre har afsluttet samarbejdet. De danske handicaporganisationer har hver især og i et samarbejde på tværs støttet og bidraget med deres viden, ekspertise og erfaringer inden for organisationsudvikling, kapacitetsopbygning, bevidstgørelse og fortalerarbejde for personer med handicap i Uganda.

DANSK HANDICAP FORBUND (DHF) 1999-2018 (FORTSAT)

SAMARBEJDSPARTNERE

UNAPD UGANDA NATIONAL ACTION ON PHYSICAL DISABILITY (6.300 MEDL.) **BISOU** BRAIN INJURY SUPPORT ORGANISATION OF UGANDA (1.500 MEDL.) **SIA** SPINAL INJURIES ASSOCIATION OF UGANDA (2-400 MEDL.)

HJERNESKADEFORENINGEN I SAMARBEJDE MED DHF OG PARASPORT 2011-2017 (FORTSAT)

SAMARBEJDSPARTNERE

BISOU BRAIN INJURY SUPPORT ORGANISATION OF UGANDA (1.500 MEDL.) OG **UNAPD**

LANDSFORENINGEN LEV 1998-2017

SAMARBEJDSPARTNERE

UPPID UGANDA PARENTS OF PERSONS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES (11.400 MEDL.)

LANDSFORENINGEN SIND 1999 - 2018 (FORTSAT)

SAMARBEJDSPARTNERE

MHU MENTAL HEALTH UGANDA (20.000 MEDL.)

SAMMENSLUTNINGEN AF UNGE MED HANDICAP (SUMH) 2007-2018 (FORTSAT)

SAMARBEJDSPARTNERE

NUDIPU YOUTH NATIONAL UNION OF DISABLED PERSONS UGANDA

PARASPORT DANMARK HØRER UNDER DANMARKS IDRÆTSFORBUND I SAMARBEJDE MED DHF OG HJERNESKADEFORENINGEN 2011 - 2018 (FORTSAT)

SAMARBEJDSPARTNERE

USDC UGANDA SOCIETY FOR DISABLED CHILDREN, **BISOU**, **UNAPD** OG **SIA**

EPILEPSIFORENINGEN 1998 - 2018 (FORTSAT)

SAMARBEJDSPARTNER

ESAU EPILEPSY SUPPORT ASSOCIATION UGANDA

SPASTIKERFORENINGEN 2017 (FORTSAT)

SAMARBEJDSPARTNER

UNAC UGANDA NATIONAL ASSOCIATION OF CEREBRAL PALSY

FORENINGEN DANSKE DØV-BLINDE 1996-2012

SAMARBEJDSPARTNER

NABDU NATIONAL ASSOCIATION OF THE DEAFBLIND UGANDA

DANSKE DØVES LANDSFORBUND 1992-2006

SAMARBEJDSPARTNER

UNAD UGANDA NATIONAL ASSOCIATION OF THE DEAF
UNISE UGANDA NATIONAL INSTITUTE OF SPECIAL EDUCATION/KYAMBOGO UNIVERSITY

DANSK BLINDESAMFUND 1999 OG 2002

SAMARBEJDSPARTNER

UNAB UGANDA NATIONAL ASSOCIATION OF THE BLIND
UNISE UGANDA NATIONAL INSTITUTE OF SPECIAL EDUCATION

VERDENSMÅLENE ER FOR ALLE

Personer med handicap er omfattet af FN's Verdensmål om bæredygtig udvikling (Sustainable Development Goals) på lige fod med alle andre. Det er de, efter at handicaporganisationer verden over og med FN's Handicapkonvention i hånden har udført et intensivt lobbyarbejde for at få personer med handicap specifikt nævnt i Verdensmålene. DH har blandt andet arbejdet tæt sam-

men med International Disability Alliance (IDA) og European Disability Forum (EDF) om dette. Alle 17 Verdensmål og 169 delmål rækker frem til 2030 og gælder i FN's 193 medlemslande.

I Danmark prioriterer handicaporganisationerne 11 af de 17 Verdensmål, der er særligt relevante for at sikre vilkårene for personer med handicap.

